

sko ime. Imena muškoga roda na »a« imade danas, a u starini ih je bilo mnogo više. A glede samoga Cernata Crnota imademo jednog svećenika, koji je ostavio opaticama splitskim kuću i zemlje (Vidi Cod. diplom. II. god. 1134, 1144. itd.) A moglo bi biti i žensko ime. Naprotiv je vjerojatnije da je Bulichena = Bulična žensko ime.

Ova listina, u kojoj su imena i kupca Stana i kupljenih slugu i svjedoka hrvatska, dokazuje još jednom, da je pučanstvo zemlje, gdje su se ove isprave sastavljale, bilo hrvatsko.

Za kupnju Crnote, Bulične i Kukuruzza kupac označuje cijenu: deset solida, i kupuje i po kupcu, per finem. Za Višena ne veli to, nego kaže da je dala za njega dva solida, da služi samostanu sedam godina. Kad mladić dovrši službu, vratit će dva solida. Ovaj mali Vešen ili Višen izgleda mi kao onaj vlašić, kojega otac dovede iz gladne Zagore na primorje i na otoke, te ga daje u službu bogatijem gazdi, da mu ga hrani i oblači a gazda turi ocu u šake desetak forinti. Otac je sretan, da je našao, ko će mu othraniti sina, dok odraste.

Neka se sada usporede ove kupnje po koncu sa sadržajem povaljskih samostanskih zemalja po koncu, pa je pravniku lakše izbiti točno značenje te fraze.

Za pravni život i pravno shvaćanje naših otaca je interesantno prisposoditi ovaj per finem — po koncu — s onom drugom frazom: pro fine — za konac. U ugovorima dolazi oznaka cijene za predmet plus jedna svota pro fine, za konac. Trebalo bi dobro proučiti listine u spomenutom Codexu II. br. 215, br. 216, br. 246, br. 247 i br. 248, Cod. III. br. 47, br. 48, br. 78, br. 111, br. 241, br. 310 te dalje 317, 321, 341, 352.

Kad se sve naše stare listine pročiste i prouče, sinut će kao sunce jedna velika istina, da nema kontinuiteta romansko-ga u Dalmaciji. Između latinstva i talijanstva zasjeo je jaki sloj slavenstva. Od VII. stoljeća nestalo je rimštine iz Dalmacije. Gradovi su se posve asimilirali i prihvatili novo stanje. Ni latinstvo rimske crkve, koje onda još ne bješe ovako akcentuirano, nije pomoglo slabim i neotpornim ostacima Latina, da se održi. Kad počinju naši spomenici da se javljaju, od IX. stoljeća dalje, oni nose na sebi u svakom pogledu oznaku slavenstvu, jer slavenstvo bješe proniklo cjelo-

kupni javni i privatni život. Latinski jezik u natpisima i u poveljama nisu dokaz latinstva naroda i zemlje. Sličnu pojavu službenog latinstva imademo u Britaniji, u Germaniji do pred dva stoljeća. Talijanstvo je prodiralo kasnije, iza XV. stoljeća, naporem venecijanske vlasti, ali bez velikih uspjeha. Tek u XIX. stoljeću počelo se govoriti o nekom talijanstvu u Dalmaciji.

Koliko god je važno iskapati starine po historijskim gradinama i poljanama, toliko je korisno i potrebno bistriti pravne pojmove sadržane u starim listinama i na natpisima.

K. Šegvić.

Primjedba.

Ne mogu da se složim s mišljenjem g. K. Šegvića u gornjem »dodatku«.

Pored sličnosti izraza »po koncu« sa latinskim izrazom »per finem« i »pro fine«, to su dva sasvim različita pojma. U povaljskoj listini i natpisu nikako ne može da bude govora o prodaji, nego o prisvojenju zapuštenih ošasnih dobara po odluci (»po koncu«) vlasti. Naprotiv izrazi »per finem« i »pro fine« dolaze samo u kupoprodajama kao uglavak stranaka o definitivnoj i neopozivoj prodaji, bez prava na otkup. Ovo je iz isprave opatice Stane očito, jer se taj izraz opetuje u tri slučaja, a u četvrtom nema toga izraza, baš zato što je predviđen otkup poslije sedam godina službovanja. U ispravi Petra Crnoga g. 1080 dolazi »pro fine« nekih 40 puta i uvijek u kupovinama kao neka mala nadoplata na dokaz neopozivosti i neotkupnosti. To isto značenje ima i hrvatski izraz »besuetic«, koji nije drugo nego »bezuvitje« (bez-uvjetno), jer se baš u ovom obliku susreta u nekim još neobjelodanim poljičkim ispravama kako je to dokazao prof. Ivan Pivčević. U ostalom postoji još i danas u narodu običaj takova uglavka, navlastito da se pokaže kako prodaja nije u svrhu maskiranja antihreze, nego definitivna i neotkupna (»u strmen« i slično).

Ja mislim da se na ovo pitanje još osvrnem u posebnom članku.

Ne vjerujem ni to, da mi je neku šunkubabu »Buličnu« kupila opatica Stana ni »po koncu« ni »per finem«, kako piše g. K. Šegvić.

Dr. Ivan Bulić.

Vatroslav Jagić. (Spomeni moga života I. 12. Beograd 1930.) napominje u Varaždinu »Dugi Konec« koji da je prekršten u Dugu ulicu. Op. ur. »N. S«.

KRATKI LJETOPIS TOME JURJIČA IZ G. 1596. i 1599.

Priopćio dr. o. Juraj Božićković.

Toma Juričić iz Gornjeg Vrdola, sela imotske krajine napisao je kratki ljetopis g. 1596. i 1599., u kojemu pripovijeda: 1. kako je narodni junak vojvoda Ivan Vlatko-

vić, poznat u narodnim pjesmama pod Ivom Senjaninom, odsjekao lijevu ruku Ametađi Cukarinoviću na mejdanu u Markarskoj u jeseni 1596. 2. izbraja rodoslovlje

kneza Matijaša Juričića iz Župe, koga naslijedi knez Petar Matiašević, kneza Petra Ivan, Ivana Marko. Marko ostavi baštinu Berate i Musulin Tomi Juričiću. Ovaj je ne htjede uzeti, nego je primi njegov bratučed Nikola Ivanović i drža za 20 godina. 3. priča grozan događaj turskog nasilja, koji se je zbio u Župi ili Gornjem i Donjem Vrdolu 1599. za župnikovanja Fra-Mate Matića iz Podoce.

Ovo što slidi bi izvadjeno iz rukopisa koji se naodi u Omišu, i koji rukopis pisa Toma Juričić iz Gornjeća Vrdola, to jest na 1599.

Na 1599. Ove godine dodje u Župu aliti u gornji i donji Vrdo, otac fra Mato Matić iz Podoce za kapelana, i videći mučno stanje, brez Crkve i brez crkvenoga reša, ode provincijalu fra Antunu Milanoviću¹, ter učini prokuraturom u Vrdolu Tomu Juričića, a treće godine učini i drugoga prokuratura Petra Roglića. Ovi kapelan i prokuraturu kupiše sve kako se more reći [svetih] Misa za 25. groša.

U ovo vrime nebiaše Crkve u svoj gorskoj Župi, nego se Mise govorau na tri mista, to jest: u Orašju, u Postinja, i pod Kljenom kod sv. Miovila, a u velike blađdane govorila bi se u Orašju.

U ovo isto vrime s nastojanjem istoga kapelana i prokuratura, ozgor rečeni, imadoše Ferman, i počeše graditi u prolitje Svetoga Miovila, istu gradju pomože nas Vrdo gornji. Ali opet na jesen iste godine počeše graditi i Crkvu Svetoga Ivana, o Vasinu dnevnu, to jest, o Svetoj Barbari, ter do Oča dneva, ogradiše vas zid i kapelu, a na prolitje pokriše i ogradiše kampaneo. Ove se obe dvi Crkve, u malo vrimenta ogradiše sve pod rečenim kapelanom i prokuraturim, i to vrime bio je gvardijanom u Makarskoj m. p. fra Matij Runović Imočanin, a knežie Marka Juričića.

Po tom toga skupiše seljani od gornjeća Vrdola medju sobom 80. groša, a tako seljani od donjeća Vrdola, te poslaše rečenoga Tomu Juričića i fra Matu Matića i djaka fra Matu Ranjkovića na more, ter za rečene jaspredonesoše tri likune, to jest Svetoga Miovila, S. Ivana i S. Franu. Takodjer zvono na S. Ivana.

Kada donesoše rečene prilike, i zazvoni zvono u Vrdolu, bi veliko veselje i radost onizi Krstjana. — Ali do malo vrimenta okrenuće se u žalost.

¹ Liber Archivalis u Makarskoj, strana XXVI, zove ovog provincijala: 1599. A. R. P. Antonius Millancovich. Hic interfuit cap[itu]llo Romano celebrato 1600, in quo fuit electus Diffinito[r] Gen[er]allis... His etiam apud Chronologum fol. 509 extat mentio clara.

Ter evo ti ovdj mečem sve onako kako naodim upisano od istoga Tome Juričića. U to vrime dodje na ove strane niki pas Tatar Paša, ter posla svoje čauše i zatekoše nas na Misi u Svetom Miovilu na Svetoga Franu, i ufatiše mene cinrešu i Matija Brnjića, i dovedoše na Imotu istomu Paši, pak nas odvedoše na guvno u veruđa, i pade na Brišniku na vodu, ondi udilaše dva koca, i namazaše, i nas povališe da nas metnu na kolac, sve za rečeno zvono. — Ali Bog i Sveti za koje podnismo ovu muku čini da priteku niki prijatelji, i činiše da nam prosti život, ali nas ucini 500 groša, i ove jaspredadoše Vrdo gornji i donji, i zapade na kuću blizu po 15. dukata.

Zena Tome Juričića bila je od rodjene sestre fra Bartula Žarkovića aliti Kačića Biskupa, i ova imadiše paas sa zlatom i igle od srebra. To joj biaše dao otac istoga Biskupa, Vojvodica Nikolica Žarković, i prodade ga i uze zanj 20. groša, i ogradi vrata ženska u Svetomu Miovilu, i lastavicu okolo vrata, i dvi glave Rožnjika i plati meštra Ivana Andrića i njegovu družinu.

Na 1596. Ove se je godine u jesen sikaao na međdanu u Makarskoj Vojvoda Ivan Vlatković iz Senja s' Ametagom Cukarinovićem, ter Ivan Senjanin odsiče Cukarinoviću livu ruku za šakom, i ondi mu udilj pade na zemlju, i odnese je Vlatković u Senj.

Biaše u Župi knez niki did Matiaš Juričić i Beratan i imadiaše i Berate i Musulin Baščinu. — Nakon njega bi knez Petar Matiašević, a posli njega Ivan Matiašević, Posli Ivana Marko Matiašević, a nakon Marka davaše meni Tomi Juričiću, ali ja nekti njojova očinstva, zašto vidja da je omraza, nego uze Nikola Ivanović moj bratučed, i drža 20. godina.

Ovo sve pisa ozgor rečeni Toma Juričić, i ovi rukopis naodi se u Omišu u kući Vulasovoj.

Ja fra Šimun Gudelj iz gornjeća Vrdola oti upisati ovdj da se ne izgubi ovaka plemenita uspomena, i to na 29. listopada 1780.

1864. Pripisa ovim slovima iz glagoljskoga. Brat Petar Kačić-Peko.²

² Ovaj se prepis nalazi u gradskom makarskom arhivu na kraju knjige: Isprave plem[ića] Grubišića 1784.—1801. Fra. Petar Kačić-Peko umrije u Živogošću 28. VI. 1918. u 89 godini života. Neko vrijeme učio je na bečkoj univerzi. Zbog slabog vida morao je prekinuti i posvetiti se župskom životu. Veoma je dobro poznavao narodni jezik. Pisao je u »Narodnom Listu« i »Narodnom Koledaru« Matice Dalmatinske u Zadru. Poznijih 15 godina života oslijepi. [Sr. Menologium conventus O. F. M. Macarschae str. 339].